

บทที่ ๓

แนวทางการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

๓.๑ การดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ตามที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริบางประการเกี่ยวกับ การอนุรักษ์พันธุกรรมพืช

“การสอนและอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พืชพรรณนั้น ควรใช้วิธีการปลูกฝังให้เด็กเห็นความงดงาม ความน่าสนใจ และเกิดความปิติที่จะทำการ ศึกษาและอนุรักษ์พืชพรรณต่อไป การใช้วิธีการสอนการอบรมที่ทำให้เกิดความรู้สึกกลัวว่า หากไม่อนุรักษ์แล้วจะเกิดผลเสีย เกิดอันตรายแก่ตนเอง จะทำให้เด็กเกิดความเครียด ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่ประเทศในระยะยาว”

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริ จัดตั้งงาน “สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน” เพื่อเป็นสื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยให้เยาวชนใกล้ชิดกับพืชพรรณ เห็นคุณค่า ประโยชน์ ความสวยงาม อันจะก่อให้เกิดความคิดที่จะอนุรักษ์พืชพรรณ ต่อไป เกิดความรัก ห่วงแหน และรู้จักการนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริ และแนวปฏิบัติให้ป็นงานหนึ่งในกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช และชัดเจนใน คำจำกัดความของ “สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน” ซึ่งจะดำเนินการในพื้นที่โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษา โดยใช้แนวทางการดำเนินงานตามแบบอย่างสวนพฤกษศาสตร์แต่ย่อขนาดมาดำเนินการในพื้นที่เล็กๆ

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ จึงได้จัดการประชุมเพื่อเผยแพร่ พระราชดำริและแนวทางการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนให้กับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา การประถมศึกษาแห่งชาติ และการศึกษาเอกชน ซึ่งปัจจุบันสังกัดในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) โดยให้โรงเรียนที่สนใจสมัครใจที่จะร่วมสนองพระราชดำริ

สำหรับการดำเนินงานในระยะ ๕ ปีที่สี่ (ตุลาคม ๒๕๔๘ – กันยายน ๒๕๕๔) มีนโยบายการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ให้ “เข้มข้นและเข้มแข็ง” โดยมีความเข้มข้นในเนื้อหาวิชาการมากขึ้น และมีความเข้มแข็งโดยให้มีผู้เข้าร่วมมากขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ประโยชน์แท้

ให้โรงเรียน และสถาบันการศึกษาได้มีสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้ เพื่อเข้าถึงวิทยาการ ปัญญาและภูมิปัญญาแห่งตน ปฏิบัติตนเป็นผู้อนุรักษ์ พัฒนา สรรพชีวิต สรรพสิ่ง ด้วยคุณธรรม ผู้บริหาร ครู อาจารย์ เข้าถึงสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ทั้งปรัชญาการสร้างนักอนุรักษ์และบรรยากาศสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ปฏิบัติงานเป็นหนึ่ง นักเรียนระดับอนุบาล ประถมศึกษา เล่น ฐู ธรรมชาติแห่งชีวิต สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว ระดับมัธยมศึกษา เรียนรู้โดยตน มี

วิทยาการของตน โดยธรรมชาติแห่งชีวิต สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว นักศึกษาระดับอุดมศึกษา เรียนรู้ โดยตน ในปัจจัย เหตุ และส่งผลแปรเปลี่ยน เป้าหมาย ให้มีโรงเรียน สถาบันการศึกษา เป็นแบบอย่าง ของ การมี การใช้ ศักยภาพ สวนพฤษศาสตร์โรงเรียนอย่างเหมาะสม ให้นักเรียน นักศึกษาได้ เรียนรู้ ทุกสาขาวิชา ในลักษณะบูรณาการวิทยาการ และบูรณาการชีวิต จากปัจจัยศักยภาพ สวน พฤษศาสตร์โรงเรียน การดำเนินงานมุ่งสู่ประโยชน์แท้แก่มหาชน มุ่งสู่กระแสบูรณะมหาวิทยาลัย บนฐานสวนพฤษศาสตร์โรงเรียน

๓.๒ ปรัชญาการสร้างนักอนุรักษ์

ให้
 การสัมผัส ในสิ่งที่ไม่เคยได้สัมผัส
 การรู้จริง ในสิ่งที่ไม่เคยได้รู้จริง
 เป็น
 ปัจจัย คู่ จินตนาการ
 เป็น
 เหตุแห่งความอาทร การุณย์
 สรรพชีวิต สรรพสิ่ง
 ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร

๓.๓ บรรยายกาศของงานสวนพฤษศาสตร์โรงเรียน

บนความเบิกบาน บนความหลากหลาย
 สรรพสิ่ง สรรพการกระทำ ล้วนสมดุล
 พืชพรรณ สรรพสัตว์ สรรพสิ่ง
 ได้รับความ การุณย์
 บนฐานของสรรพชีวิต
 นักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ ศิลปกร กวี
 นักตรรกศาสตร์ ปราชญ์น้อย
 ปรากฏทั่ว
 ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร

การเรียนรู้โดยใช้สวนพฤษศาสตร์โรงเรียนเป็นสื่อ นั้น ให้เป็นไปตามศักยภาพและความพร้อม และสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในแต่ละช่วงชั้น โดยมีความมุ่งหวังให้นักเรียนแต่ละระดับมีความสามารถ

ระดับอนุบาล

- ข้อ ๑. ให้บอกชื่อพื้นเมือง ของพืชและสัตว์ต่างๆ ได้
- ข้อ ๒. ต้องบอกรูปลักษณะทางเรขาคณิตได้ เช่น สามเหลี่ยม รี กลม
- ข้อ ๓. ต้องปลูกต้นไม้จากเมล็ดได้ และนับจำนวนได้ เช่น ปลูกถั่ว ไม้ที่โตเร็ว) บอกความยาว
- ข้อ ๔. ให้วาดภาพ ระบายสี บอกชื่อสี ข้อ ๑ – ๓ ได้
- ข้อ ๕. บอกประโยชน์ของพืช สัตว์นั้นๆ ได้
- ข้อ ๖. บอกพฤติกรรมของพืช สัตว์นั้นๆ ได้

ระดับประถม

- ข้อ ๑. ให้บอกชื่อพื้นเมือง ของพืชและสัตว์ต่างๆ ได้
- ข้อ ๒. ต้องบอกรูปลักษณะทางเรขาคณิตได้ เช่น สามเหลี่ยม รี กลม
- ข้อ ๓. ต้องปลูกต้นไม้จากเมล็ดได้ และนับจำนวนได้ เช่น ปลูกถั่ว ไม้ที่โตเร็ว) บอกความยาว
- ข้อ ๔. ให้วาดภาพ ระบายสี บอกชื่อสี ข้อ ๑ – ๓ ได้
- ข้อ ๕. บอกประโยชน์ของพืช สัตว์นั้นๆ ได้
- ข้อ ๖. บอกพฤติกรรมของพืช สัตว์นั้นๆ ได้
- ข้อ ๗. บรรยายโดยคำพูดในข้อ ๑ – ๖ ได้ (เขียนพูดได้) เป็นการเล่าเรื่อง
- ข้อ ๘. เขียนรายงานข้อ ๑ – ๖ ได้
- ข้อ ๙. เขียนภาษาอังกฤษในข้อ ๑ ได้
- ข้อ ๑๐. เขียนบรรยายความรู้สึกในการทำงานร่วมกับเพื่อนได้
- ข้อ ๑๑. วาดภาพลายเส้นทางวิทยาศาสตร์ได้
- ข้อ ๑๒. ทำแผนผังบริเวณแสดงตำแหน่งต้นไม้ได้

ระดับมัธยมต้น

- ข้อ ๑. ให้บอกชื่อพื้นเมือง ของพืชและสัตว์ต่างๆ ได้
- ข้อ ๒. ต้องบอกรูปลักษณะทางเรขาคณิตได้ เช่น สามเหลี่ยม รี กลม
- ข้อ ๓. ต้องปลูกต้นไม้จากเมล็ดได้ และนับจำนวนได้ เช่น ปลูกถั่ว ไม้ที่โตเร็ว) บอกความยาว
- ข้อ ๔. ให้วาดภาพ ระบายสี บอกชื่อสี ข้อ ๑ – ๓ ได้
- ข้อ ๕. บอกประโยชน์ของพืช สัตว์นั้นๆ ได้
- ข้อ ๖. บอกพฤติกรรมของพืช สัตว์นั้นๆ ได้
- ข้อ ๗. บรรยายโดยคำพูดในข้อ ๑ – ๖ ได้ (เขียนพูดได้) เป็นการเล่าเรื่อง
- ข้อ ๘. เขียนรายงานข้อ ๑ – ๖ ได้
- ข้อ ๙. เขียนภาษาอังกฤษในข้อ ๑ ได้

- ข้อ ๑๐. เขียนบรรยายความรู้สึกในการทำงานร่วมกับเพื่อนได้
- ข้อ ๑๑. วาดภาพลายเส้นทางวิทยาศาสตร์ได้
- ข้อ ๑๒. ทำแผนผังบริเวณแสดงตำแหน่งต้นไม้ได้
- ข้อ ๑๓. ให้ทำห้องค้ประกอบของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้อย่างชัดเจน เช่น ก.๗ -๐๐๓

ระดับมัธยมปลาย

- ข้อ ๑. ให้บอกชื่อพื้นเมือง ของพืชและสัตว์ต่างๆ ได้
- ข้อ ๒. ต้องบอกรูปลักษณะทางเรขาคณิตได้ เช่น สามเหลี่ยม รี กลม
- ข้อ ๓. ต้องปลูกต้นไม้จากเมล็ดได้ และนับจำนวนได้ เช่น ปลูกถั่ว ไม้ที่โตเร็ว) บอกความยาว
- ข้อ ๔. ให้วาดภาพ ระบายสี บอกชื่อสี ข้อ ๑ – ๓ ได้
- ข้อ ๕. บอกประโยชน์ของพืช สัตว์นั้นๆ ได้
- ข้อ ๖. บอกพฤติกรรมของพืช สัตว์นั้นๆ ได้
- ข้อ ๗. บรรยายโดยคำพูดในข้อ ๑ – ๖ ได้ (เขียนพูดได้) เป็นการเล่าเรื่อง
- ข้อ ๘. เขียนรายงานข้อ ๑ – ๖ ได้
- ข้อ ๙. เขียนภาษาอังกฤษในข้อ ๑ ได้
- ข้อ ๑๐. เขียนบรรยายความรู้สึกในการทำงานร่วมกับเพื่อนได้
- ข้อ ๑๑. วาดภาพลายเส้นทางวิทยาศาสตร์ได้
- ข้อ ๑๒. ทำแผนผังบริเวณแสดงตำแหน่งต้นไม้ได้
- ข้อ ๑๓. ให้ทำห้องค้ประกอบของงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้อย่างชัดเจน เช่น ก.๗ -๐๐๓
- ข้อ ๑๔. ให้สร้างรูปวิธาน และค้นคว้าชื่อพรรณไม้ และชีวภาพอื่นๆ จากรูปวิธานที่มีอยู่ได้
(ตามศักยภาพที่ตนมี)
- ข้อ ๑๕. ให้เขียนชื่อวิทยาศาสตร์ของพืชพรรณ และชีวภาพได้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์
- ข้อ ๑๖. สามารถวาดภาพส่วนประกอบของพืช และชีวภาพได้ถูกต้องและถูกต้องตรง
- ข้อ ๑๗. วางแนวทางการศึกษาชีวภาพได้อย่างสมบูรณ์และเป็นระบบ

ระดับอาชีวศึกษา

ดำเนินงานองค์ประกอบงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนแต่ละองค์ประกอบนั้นต้องวางพื้นฐานการศึกษาในสาขานั้นๆ เช่นช่าง เกษตร บริหาร เป็นต้น

สาระการเรียนรู้ ธรรมชาติแห่งชีวิต สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว และประโยชน์แท้แก่มหาชน มุ่งเน้นไปสู่การมองเห็นการทำงานเข้าใจธรรมชาติของพืช เพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์

ระดับอุดมศึกษา

เรียนรู้พื้นฐานองค์ประกอบสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และสาระการเรียนรู้ธรรมชาติแห่งชีวิต สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว และประโยชน์แท้แก่มหาชน โดยการเรียนรู้ในสาระทั้ง ๓ ควรที่จะมีรายละเอียดทางด้านวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น ชีววิทยา สัตววิทยา กายวิภาควิทยา นิเวศวิทยา สรีรวิทยา และการนำมาเปรียบเทียบกับตนเอง

งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ผู้ปฏิบัติในโรงเรียน

1. ผู้บริหาร โรงเรียน ทำความเข้าใจแต่งตั้งคณะทำงาน จัดทำแผนและโครงการ ดำเนินการในแต่ละองค์ประกอบ จะเป็นองค์ประกอบใดก่อนก็ได้ ควรจะเริ่มต้นที่ องค์ประกอบข้อที่ 3 ก่อนจะง่ายที่สุด
2. สำรวจพันธุ์ไม้ในพื้นที่ของโรงเรียน และทำทะเบียนพรรณไม้ (องค์ประกอบ 1 ข้อ 1)
 - สำรวจ เพื่อทราบจำนวน และชนิด บางต้นไม่ทราบชื่อก็ให้หมายเลขรหัสก่อน และทำป้ายเล็ก ๆ หรือ tag ดินที่ต้นให้ทราบว่าสำรวจและให้หมายเลขรหัสแล้ว
 - ข้อมูลพรรณไม้ ที่สำรวจไว้แล้วมีการลงทะเบียนตามหัวข้อ บางชนิดยังไม่ทราบชื่อวางไว้ก่อน และ เมื่อทราบชื่อภายหลัง ก็สามารถเพิ่มเติมได้ หากต้นที่ลงทะเบียนตายไป ควรจะหาชนิดเดิมมาปลูกทดแทน หากไม่มีการปลูกเพิ่มเติมให้ หมายเหตุว่า ตาย และถ้าปลูกใหม่ ก็ควรทำประวัติไว้ ให้ทราบ
 - การลงทะเบียนเมื่อปลูกเพิ่มเติมชนิดใหม่ก็ให้ลงทะเบียนต่อกัน
 - เมื่อมีการปลูกเพิ่มเติมชนิดเดิม ก็หมายเหตุให้ทราบไว้ เป็นข้อมูลของโรงเรียน
 - เพื่อความสะดวก ในการเก็บข้อมูลพรรณไม้ บันทึกลงคอมพิวเตอร์ และนำส่งแผ่นข้อมูลพรรณไม้ ให้ทางโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ตรวจสอบเกี่ยวกับชื่อเบื้องต้น การใช้โปรแกรมบันทึก ควรเป็น ไมโครซอฟเวิร์ด หรือ เอกเซล
 - ทางโรงเรียนควรมีการUp date ข้อมูล ทุกเทอมการศึกษา เพื่อให้เป็นปัจจุบัน
 -
3. ทำผังพรรณไม้ในบริเวณโรงเรียน
 - เพื่อให้ทราบว่าต้นไม้อยู่ที่ใดในโรงเรียนและสอดคล้องกับทะเบียนพรรณไม้
 - ครูสามารถนำไปสู่การเรียนการสอน จัดทำผัง การใช้มาตราส่วน การย่อขยาย การทำแผนผังอย่างง่าย และการทำแผนผังโดยใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างง่าย โดยให้นักเรียนร่วมในการทำผังด้วย

4. คิดป้ายชื่อพันธุ์ไม้และข้อมูล (องค์ประกอบ 1 ข้อ 2) ครูควบคุมและแนะนำนักเรียน
ดำเนินการ
- ป้าย อาจจะมีข้อมูลไม่ครบตามหัวข้อ ทางโรงเรียนค่อย ๆ เพิ่มข้อมูลภายหลังจากที่ได้ค้นคว้าได้ หากยังไม่ทราบชื่อ หรือ ประโยชน์ ก็ให้เว้นข้อมูลไปก่อน
 - บนป้ายชื่อพรรณไม้ประจำต้น ไม่ควรใช้ตรา สัญลักษณ์ โครงการอนุรักษ์ พันธุกรรมพืชฯ หากจะใช้ตราโรงเรียนหรือไม่มีตราใดเลยนั้น ขึ้นกับทางโรงเรียน
 - ขนาดของป้ายข้อมูล แล้วแต่ ขนาดของต้นไม้ ให้เหมาะสม และ อ่านได้
 - การติดป้าย ให้เหมาะสมกับพื้นที่ ส่วนการตอกตะปู ติดที่ต้นไม้แนะนำ ถ้าโรงเรียนทำไปแล้ว ค่อยเปลี่ยนแปลงภายหลัง หากวิธีดำเนินการให้เหมาะสม
 - ต้นไม้มีจำนวนหลายต้น ชื่อเดียวกัน บริเวณเดียวกันไม่จำเป็นต้องติดทุกต้น
5. มีการจัดทำพันธุ์ไม้แห้งแบบมาตรฐานของพรรณไม้ต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยนักเรียนร่วม
ดำเนินการจัดทำ ครูแนะนำ และคัดเลือก ตัวอย่าง (องค์ประกอบ 1 ข้อ 3)
- การทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง เพื่อใช้ศึกษา และกรณีไม่ทราบชื่อชนิด ทางโรงเรียนจะส่งไปให้เจ้าหน้าที่สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เพื่อให้ นักพฤกษศาสตร์ของโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ช่วยตรวจหาชื่อให้
 - เพื่อเก็บและเป็นตัวอย่างไว้ศึกษาค้นคว้า ไว้ที่มุมสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ของโรงเรียน ควรเลือกตัวอย่างที่สมบูรณ์ คือไม่ขึ้นรา หากขึ้นราให้ทิ้งไป
 - การใช้สารเคมีกันแมลงไม่จำเป็นต้องใช้ เนื่องจากอันตราย ตอนที่เก็บตัวอย่างแห้ง ควรใส่ถุงหมิ่น กันแมลง
- ครู หรือผู้รับผิดชอบ จัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ เพื่อเป็นแหล่งค้นคว้า และมีระบบการจัดเก็บ และนำข้อมูลมาใช้อย่างสะดวก และ เชื่อมโยง ครู นักเรียน ชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ และ เก็บรวบรวม บันทึกลงต่าง ๆ มอบหมายหรือแบ่งหน้าที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ (องค์ประกอบ 1 ข้อ 4)
6. ปลูก และรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่นที่น่าสนใจ เพื่อเพิ่มจำนวน เพื่อขยายพันธุ์ ให้รู้จักการอนุรักษ์ และวิธีการที่เหมาะสม (องค์ประกอบ 2) ครู ดำเนินการให้นักเรียนปลูก ให้นักเรียนมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบด้วย การจัดกิจกรรม เช่น ปลูกต้นไม้วันสำคัญต่าง ๆ พรรณไม้ในโรงเรียน ที่มี มอบหมายให้นักเรียน มีส่วนร่วมในการดูแลและรักษา
7. นักเรียนศึกษาพันธุ์ไม้โดยใช้สมุดบันทึกข้อมูลพันธุ์ไม้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะเบื้องต้น โดยใช้ทักษะต่างๆ ด้านการสังเกต (องค์ประกอบ 3 ข้อ 1) ครูจะเป็นผู้

เตรียมการสอน และแนะนำการใช้สมุดบันทึก นี้แก่นักเรียน เมื่อนักเรียนส่ง มีการตรวจงานด้วย นอกจากนี้แล้ว ให้นักเรียนที่สนใจเข้ามาร่วมศึกษาพันธุ์ไม้ อย่างละเอียด ให้เกิดการสัมผัส และดูรายละเอียดจะช่วยให้เกิดความรัก มากขึ้น โดยทางครู แนะนำแนวทาง คุยกับนักเรียน กำหนดหัวข้อ ในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลโดยละเอียด ทั้งนี้ ต้องต่อเนื่องและมีการแนะนำ ในเรื่องการบันทึกลักษณะ การเก็บข้อมูลของจริง เพื่อต่อเนื่องถึงการรายงานผลที่ศึกษาได้

- ครูและนักเรียน ศึกษาพันธุ์ไม้ที่สนใจ 1 ชนิด หรือมากกว่า 1 ชนิดศึกษา โดยละเอียด (องค์ประกอบ 3 ข้อ 2) โดยนักเรียนเป็นผู้ศึกษา ครูแนะนำแนวทาง
- การศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้มีวิทยากรขั้นพื้นฐาน รู้จักธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต สัมพันธ์กับการปลูกเลี้ยง ต่อมาถึงผลประโยชน์แท้แก่มหานศึกษาการใช้ประโยชน์การดำรงชีวิต ซึ่งจะสอดคล้องกับหัวข้อของงานนิทรรศการในปี 2546 ทรัพยากรไทย : ธรรมชาติแห่งชีวิต เพื่อให้ศึกษาพืช รู้จักรายละเอียดของพืช
 - ในปี 2548 ทรัพยากรไทย : สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว เพื่อให้ต่อเนื่องจากการที่ได้รู้จักสิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิตที่สัมพันธ์ร่วมกัน มีความพันเกี่ยวกัน มีความเป็นไปอย่างไร สังเกตพฤติกรรม และ บันทึกรายละเอียด
 - ในปี 2550 ทรัพยากรไทย: ผลประโยชน์แท้สู่มหาน เพื่อให้ต่อเนื่อง ประโยชน์ของพืช นำมาทำหรือประดิษฐ์ สิ่งต่างๆ หรือจะมีการค้นคิดวิธีการใหม่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ ประหยัด คุ่มค่า ฯลฯ

8. เขียนรายงานจากการศึกษาพันธุ์ไม้ นักเรียนดำเนินการสรุป รวบรวมข้อมูล ทำรายงาน จะเกิดผู้เชี่ยวชาญ โดยที่ครูเป็นผู้แนะนำ และตรวจ (องค์ประกอบ 4 ข้อ 1)
 - เพื่อฝึกให้นักเรียน เขียน การเรียบเรียง ความคิดเป็นระบบ ละเอียดปราณีต ฝึกความมั่นใจ นอกจากนี้ได้ให้ข้อมูลที่ถูกต้อง
9. ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนมีบทบาทอย่างยิ่ง ที่จะให้ครูหมวดวิชาต่างๆ นำพรรณไม้ ใช้ในการเรียนการสอน โดยใช้สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อขยายการศึกษาให้กว้างขึ้น และร่วมงานกันระหว่างหมวด (องค์ประกอบ 5) และมีส่งผลงานนักเรียน มอบให้ครูผู้ประสานงานเก็บรวบรวมเพื่อสรุปรายงาน และจัดเก็บในห้องหรือมุมพฤกษศาสตร์โรงเรียน

10. มุมพฤษศาสตร์ในห้องสมุดหรือบริเวณที่เหมาะสม จัดครูและนักเรียนรับผิดชอบประจำ และมีการปรับปรุง หรือมีข้อมูลใหม่ที่น่าสนใจจัดวางให้ ครูและนักเรียนไปค้นคว้า เกิดประโยชน์ไม่แต่เฉพาะ โรงเรียนอย่างเดียว ผู้ปกครอง ชุมชน ที่ประสงค์จะได้ค้นคว้าพืชพรรณไม้ในท้องถิ่น ก็สามารถจะค้นคว้าหาความรู้ได้จากข้อมูลต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษา เก็บรวบรวมไว้
11. ผู้ประสานงานหรือผู้บริหาร โรงเรียน กำกับติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ หากมีข้อข้องประการใด ประสานกับ ที่ปรึกษา หรือเจ้าหน้าที่สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
12. ผู้ประสานงานสรุปการดำเนินงาน โดยสรุป และวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน และส่งรายงานประจำปี ให้กับโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ การส่งรายงาน ก็มีแบบหน้าปกรายงาน ดังตัวอย่างที่แนบมา
13. ผู้บริหาร ผู้ประสานงาน หรือ ตัวแทนจากโรงเรียนร่วมการประชุมกลุ่ม เพื่อได้รับทราบ ข้อมูลจากโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ได้ทราบแนวทางการดำเนินงาน เกิดกำลังใจ และมีข้อมูลใหม่ๆ นำมาพัฒนางานได้